

Date privind istoricul familiei Boiu din Sighișoara. Testamentele lui Zaharia Boiu senior

---

Mihai ADONIS

Prezentul articol se dorește a fi o modestă completare adusă istoricului familiei Boiu din Sighișoara, familie care a avut un aport considerabil în plan religios, școlar și cultural pentru românii din Transilvania în general, și pentru cei din orașele Sighișoara și Sibiu în special.

Zaharia Boiu senior (tatăl) (1800 - ?) a trăit în secolul al XIX- lea și a fost preot paroh ortodox al orașului Sighișoara. Pe lângă munca sa de preot a desfășurat o vie și fructuoasă activitate în domeniul cultural, mai ales în cel al învățământului românesc. Dovadă în acest sens a stat școala românească confesională, pe care a reușit să o organizeze cu eforturi materiale și financiare considerabile, în Cetatea Sighișoara, în anii 1860-1861¹. Fiul său, Zaharia Boiu junior (1834-1903), unul dintre primii absolvenți români ai Gimnaziului german din Sighișoara (1854) a avut un destin oarecum diferit de cel al tatălui său. Sprijinit la un moment dat de către mitropolitul ortodox al Transilvaniei Andrei Șaguna, Zaharia Boiu jr. ajungea profesor la Institutul teologic-pedagogic din Sibiu (1861-1870), iar mai apoi preot paroh la biserica ortodoxă din Sibiu-Cetate (1863-1895)². Pentru noi este foarte important să accentuăm faptul că în istoria culturală a românilor din Sighișoara au existat două persoane cu numele de Zaharia Boiu. Sighișoara este legată mai mult de numele lui Zaharia Boiu tatăl, ale cărui preocupări religioase și pedagogice au premers activitatea didactică și religioasă de mai târziu a lui Zaharia Boiu junior, la Sibiu, orașul unde va și muri, la vârsta de 69 ani. Legăturile acestuia din urmă cu Sighișoara au continuat și după stabilirea sa definitivă în Sibiu (1861).

Tema lucrării noastre o constituie semnalarea existenței și prezentarea a două testamente, unul olograf, altul autentic, întocmite de Zaharia Boiu senior în anul 1867, respectiv 1878. Nu ne-am propus în această etapă a cercetării noastre analiză critică a acestora sau compararea lor cu alte testamente ale secolului al XIX-lea din Transilvania. Anexele I-II și III-IV ale prezentului articol redau forma originală și cea în transcriere a celor două documente.

În luna mai a anului 1999 au fost donate Muzeului de Istorie din Sighișoara, de către domnul Dumitru Benone Mehedin (care la acea vreme locuia pe str. Bastionului nr. 2 din Cetatea Sighișoara), un număr de 16 manuscrise și imprimare, unele redactate în limba română, altele în limba maghiară sau germană. După spusele domnului D. B. Mehedin acestea au fost descoperite de către domnia sa în podul casei din Str. Bastionului nr. 2 (Cetate), casă care fusese cumpărată pe la 1950 de către familia Dragoș-Moldovan, bunicii soției sale. Cele 16 manuscrise și imprimare găsite în anul 1999 sunt păstrate astăzi în Arhiva Muzeului de Istorie din Sighișoara. Acestea sunt:

- *Testamentul olograf al lui Zaharia Boiu senior; Sighișoara, 1867;*
- Un certificat de bacalaureat imprimat, pe numele lui Moldovan Demeter, emis la Ordoheiu-Secuiesc (Székely – Udvárhely) în data de 30 iunie 1868;
- Un certificat militar emis la Târgu Mureș (Marósvasarhely) la data de 8 octombrie 1868 pe numele lui D. Moldovan, de către K. K. Erzherzog Heinrich 62 Linien Infanterie Regiment Ergänzungs Bezirks

---

¹ Aurel Stoicoviciu, *Monografia Bisericii Ortodoxe Române din Cornești*, manuscris, Sighișoara, 1956, p.15.

² Pentru mai multe informații privind viața și activitatea lui Zaharia Boiu jr. vezi: Vasile Nițu, *Zaharia Boiu*, în *Profiluri mureșene*, vol. I, Tg. Mureș, 1971, p. 200; *Dicționarul literaturii române de la origini până în prezent*, București, Ed. Academiei R. S. R., 1979, pp. 110-111; *Bibliografia românească modernă (1831-1918)*, vol. I (A-C), București, Ed. Științifică și Enciclopedică, 1984, pp. 399-401; Mircea Oprețiu, Ion Mariș, *Mic dicționar de personalități care s-au născut, au trăit și au creat ori au avut legături cu meleagurile sibiene, Fascicolul I (A și B)*, Biblioteca Astra, Sibiu, 1996 ș.a.

Commando (Regimentul nr. 62 de infanterie cezaro-crăiesc Arhiducele Heinrich, Comandamentul regional auxiliar);

- *Testamentul autentic al lui Zaharia Boiu senior; Sighișoara, 1878;*
- Coperta față a volumului ***Semințe din agrul lui Christos***. Cuventări Bisericesci pe toate duminicile, prasnicele și serbătorile de preste an, precum și la casuale bisericesci publice și private, de Zacharia Boiu, Asesor consistorial, protopresbiter, membru coresp. al Academiei Române, fost profesor seminarial și paroh al bisericii ort. din Sibiu – cetate, etc. În trei tomuri. Cu binecuvântare arhierescă. Tomul II. Cuventări la prasnicele și serbătorile de preste an precum și la casuale bisericesci, Sibiu, 1899, Tipariul tipografiei arhidiecezane, Editura autorului;
- Necrologul lui Zaharia Boiu junior (fiul) (1834-1903) – imprimat – “Institut de întreprinderea pompei funebre, concesionat din oficiu, a lui Fritz Elges, Tipografia Arhidiecezane în Sibiu”; Sibiu, 6 noiembrie st. n. 1903;
- O adeverință imprimată a Oficiului protopresbiterial Sighișoara prin care se adevărea că suma de 25 coroane din parohia Cohalm (Rupea) a fost oferită fondului de pensii al Oficiului casei arhidiecezane din Sibiu; 20 septembrie 1907;
- O carte de vizită imprimată cu numele lui *Gheorghe Gociman și soția*, din Predeal?, funcționar C. F. U.; 1909;
- Un program imprimat al Concertului Societății Academice “România Jună” din Viena, cu o mențiune “*la pian d-ra Aurora de Barbu*”; 10 mai 1912, 3 p.;
- O broșură cu *Art. de lege XVI din 1913 despre regularea competențelor dela școlile primare populare cu caracter communal și confesional*. Traducere de Dr. Ion Mateiu, Sibiu, 1913, Tiparul tipografiei arhidiecezane, 34 paragrafe, 19 p.;
- O carte poștală semnată de către “*Severa și ai săi*” din Reghin pentru Demetriu Moldovan, protopop la Sighișoara; 17 februarie 1917;
- Matricula Protopresbiteratului Sighișoara pe numele preotului paroh din Criș (jud Mureș astăzi) – Ieroftieiu Viscreanu din Arhidieceza ortodoxă română de Alba Iulia și Sibiu, emisă la Criș în 7 decembrie 1922;
- Matricula Protopresbiteratului Sighișoara pe numele preotului paroh din Șoard (jud Mureș astăzi) – Ioan Dan din Arhidieceza ortodoxă română de Alba Iulia și Sibiu, emisă la Șoard în 7 decembrie 1922;
- Necrologul lui Sever de Barbu (1860-1932), Sighișoara, 28 decembrie 1932;
- O fotografie alb-negru (14x23cm) cu Zaharia Boiu jr. la maturitate.

Înainte de prezentarea celor două testamente mai sus amintite am dori să explicăm, pe scurt, noțiunea juridică de testament.

Testamentul este un act unilateral, revocabil, care produce efecte din momentul morții testatorului și prin care acesta dispune cu titlu gratuit de toate bunurile sale (legatul universal), de o fracțiune din ele (legat cu titlu universal) ori de unul sau mai multe bunuri determinate (legat cu titlu particular).³

Ca și în zilele noastre un testament din cea de a doua jumătate a secolului al XIX-lea, era un act solemn și putea fi de trei tipuri: olograf, autentic și mistic (secret). Testamentul olograf era scris în întregime, datat și semnat de către testator. Testamentul autentic era testamentul căruia autoritatea judecătorească (sau notarul) îi conferea autenticitate, conform dispozițiilor legale. Testamentul mistic era o formă intermediară între cele de mai sus. Acesta era semnat de testator, strâns, sigilat și prezentat tribunalului, care punea pe el o supraapreciere autentică, testamentul rămânând secret până la moartea testatorului.⁴

În Ungaria și Transilvania Codul Civil austriac a fost introdus în anul 1853, iar după 1867, data de la care Ungaria a obținut drept propriu de legiferare, acest cod a fost completat și modificat cu o serie de legi, decrete și ordonanțe elaborate în statul maghiar, între anii 1867-1917. În ceea ce privește succesiunea testamentară, Codul Civil austriac a făcut distincția între testament (act de ultimă voință, prin care într-una din dispozițiile finale se făcea referire la moștenitori) și codicil (act în care se cuprindeau alte dispoziții, nefăcându-se numire de erezi). Această deosebire a avut o importanță practică, testamentul ulterior scoțându-l din vigoare

³ *Istoria dreptului românesc*, vol II, partea a doua, coordonator Ioan Ceterchi, București, Ed. Academiei R. S. R., 1984, p. 157; *Codul Civil*, București, Ed. All, 1993, art. 802 și art. 858.

⁴ Dumitru V. Firoiu, *Istoria statului și dreptului românesc*, București, Ed. Didactică și Pedagogică, 1976, p. 200.

pe cel anterior, în timp ce la codicil nu exista un asemenea efect. Dreptul maghiar nu a recunoscut această distincție.

În Transilvania celei de a doua jumătăți a veacului al XIX-lea testamentele private au fost scrise și redactate în prezența martorilor, chemați să constate în persoană faptul că testatorul nu a fost înșelat sau dus în eroare, martorii trebuind să dovedească pe act că testatorul a subsemnat testamentul în prezența lor, iar în cazul în care aceștia nu știau carte, trebuia să se facă "citirea" și nu "arătarea" testamentului.⁵ În această categorie se încadrează și cel de al doilea testament al lui Zaharia Boiu senior (1878).

Testamentul olograf al lui Zaharia Boiu senior datează din anul 1867, după cum se poate observa și din înscrisul aflat pe exteriorul hârtiei pe care a fost scris: "*Testamentul nostru din anul 1867 făcut*". Alcătuit în urmă cu 137 de ani, acest testament prezintă o serie de caracteristici, care se cuvin a fi semnalate. Textul este scris într-o grafie latină, cu cerneală de culoare neagră, în limba română și numără 31 de rânduri pe foaia întâi recto, 32 pe foaia întâi verso și 3 rânduri pe foaia a doua recto. Scrisul de pe foaia întâi recto și verso este identic și aparține lui Zaharia Boiu senior. Textul de pe foaia a doua recto este diferit în privința formei literelor și a fost adăugat probabil în anul 1878, când Zaharia Boiu sen. încheie testamentul autentic la un notar. Hârtia, ușor îngălbenită, pe care a fost scris textul, este o hârtie de bună calitate, având lățimea totală de 42cm și lungimea de 34cm. Caligrafia cuvintelor scrise de Zaharia Boiu sen. este una relativ ușor descifrabilă, fiind folosite în text pe lângă literele latine, cifrele arabe și semnele de punctuație.

Informațiile de ordin istoric și genealogic cuprinse în acest testament olograf sunt deosebit de valoroase și însemnate pentru noi, pentru istoricul familiei Boiu din Sighișoara.

Formula de început este una pur creștină, invocându-se numele Sfintei Treimi: "*In Numele Tatalui, si al fiului, si al S. Duhu*" după care urmează textul propriu-zis al testamentului. Aflăm acum că "*subscrisii capi de familia Boiu din Sigisioara*" se aflau în 1867 în cel de al 44-lea an al căsătoriei, ceea ce însemna că Zaharia Boiu sen. s-a căsătorit în anul 1823. Soții Boiu "*fiindcă ora mortii atotpamanteanu este nesciuta [...] puțina avere castigate de noi cu insus munca manilor nostre [...] renduim cele urmatore [...]*." Din rândurile 11-14 ale testamentului cunoaștem că Zaharia Boiu senior s-a născut în anul 1800 și era în 1867 preot paroh și protopop ortodox (greco-oriental) al orașului Sighișoara. Soția sa, "*protoproteasa Ioanna Palusian*" s-a născut în anul 1806, iar căsătoria celor doi a avut loc la Sighișoara în 13 februarie 1823. În urma acestei căsătorii s-au născut 6 copii din care 5 erau căsătoriți în anul 1867: *Elena* (născută în anul 1824 și căsătorită a doua oară, cu Ioan Nyerges); *Marinca* (născută în 1828 și căsătorită cu Ion Boian); *Zacharia* (născut în 1834, căsătorit cu Caliopi Demian); *Dumitru* (născut în 1836, căsătorit cu Carolina); *Maria* (născută în 1841 și căsătorită cu Ioan Ciceiiu) și *Ioana* (născută în 1847 și necăsătorită).

Cei cinci copii care erau căsătoriți "*sa ramana multiemiti cu ajutoriul ce pene acum s-au impartasit dela noi mult putinu, precat ne-au fost putintia parinteasca, iar Ioanni, carea pene acum nou avut dela noi inca alte decat crescerea i daruim via de peste pod, care este intre vecini: Johan Schenauer si Cararea Viilor [...]*" cu mențiunea că dacă unul dintre soți va muri, cel în viață va folosi via în comun cu Ioana, mezina familiei.⁶

Într-o altă dispoziție a testamentului se precizează că "*[...] bucatele ce vor fi in anul cand se va templa moartea unuia din noi: cucuruzu, vinu, slanina si hainele de pat si de inbracaminte sa nu se iaie la impartiala ci se remana la partea remasa in veduvie*". Se poate lesne observa că testatorul prin dispoziția aceasta dorea o oarecare siguranță materială pentru cel rămas în viață, prin transmiterea foloaselor bunurilor mobile ale familiei.

Este probabil ca o altă parte a "averii" familiei Boiu să fi constat la acea vreme și în bani, din moment ce se indică în testament: plata unei datorii de "*200 f. M. C. la D. Vagner Batrinu*", "*ingroparea cuviincioasa*" a celui mort și nu în ultimul rând împărțirea "*dupa legi, luund toti 6 frati parte egal indreptatita unu ca alt; de sine intielegandu-se, ca partea veduvita are dreptu de a lua inainte, apoi copii toti 6, a lor intocma se impartiasca*".

Dacă până acum testatorul a dispus de partea bunurilor mobile, către sfârșitul testamentului se consemnează "*averea statatoare*", care se compunea în anul 1867 din: casa cu grădina, via din Venchi și locul de curte din Cornești "*cu piatra de ziduit care va fi cam la 15 stenjeni*". Zaharia Boiu sen. mai preciza aici, ca și o întărire a celor menționate în rândurile de mai sus ale testamentului, că "*averea mișcătoare ce va fi toto se va impartii*".

⁵ *Ibidem*, p. 201.

⁶ *Testamentul olograf al lui Zaharia Boiu senior*, manuscris, 1867, foaia întâi recto.

În finalul testamentului remarcăm că cele scrise în această formă, au constituit voința finală a testatorului în ceea ce privește averea sa și din *"iubirea cea parintească rogăm pe toți fiii, se se învoiască și să subscrie ca lege [...]".* Formula de încheiere este din nou una religioasă *"[...] Binecuvantare cerească, pogorată în urma Binecuvantarilor parintesci".*⁷

Cuvintele *"Zacharia Boiu Parochu și Protop Sigis. Gr. Or. Tata"* și semnătura acestuia, alături de numele *"Ioana Boiu nascuta Palusian. Muma"* se află înscrise în finalul testamentului olograf din anul 1867.

Deși este relativ simplu ca și formă de exprimare și alcătuire, acest testament ne oferă o primă înțelegere a faptului că în orașul Sighișoara, în cea de a doua jumătate a secolului al XIX-lea au existat două persoane cu numele de Zaharia Boiu, unul fiind tatăl, iar cel de al doilea fiul. Zaharia Boiu sen. s-a căsătorit în Sighișoara la 13 februarie 1823 cu Ioana Palusian, cu care a avut 6 copii: Elena, Marinca, *Zacharia*, Dumitru, Maria și Ioana. Zaharia Boiu jr. s-a căsătorit cu Caliope (1840-1933), fiica negustorului grec Damianos, participant la mișcarea eteristă și refugiat în Transilvania, la Sighișoara, unde și-a întemeiat o familie.⁸

Cel de al doilea testament al lui Zaharia Boiu sen. a fost autentificat la Sighișoara în data de 6 iunie 1878 de către Horskia Ágoston, notarul regal al orașului liber-regesc Sighișoara. Hârtia pe care a fost scris testamentul este o hârtie tip, cu număr de înregistrare, stema regatului Ungariei în partea superioară la mijloc și titlu (act notarial), imprimate în limba maghiară la tipografia Binder & Horeth din Sighișoara. Grafia latină, cu cerneală neagră a textului cuprinde 21 rânduri pe prima pagină, 27 pe cea de a doua, 30 pe a treia și 29 rânduri pe pagina a patra.

Pe pagina 1 primele 3 rânduri sunt tipărite, iar apoi urmează textul manuscris, 15 rânduri introductive în limba maghiară și 6 în limba română. Pagina 4 include doar 1 rând în limba română și 28 în limba maghiară⁹, un timbru de autentificare de 50 crăițari (*ötven krajczár*). Ștampila oficială a notarului regesc Horskia Ágoston din Sighișoara, cu stema regatului Ungariei în centru și semnătura notarului certifică autenticitatea documentului cuprins în cele 4 pagini manuscrise. Credem că scrisul din acest document aparține notarului Horskia Ágoston. Forma literelor cuvintelor din testament este total diferită de cea din primul, multe dintre acestea având diverse accente fonetice, specifice limbii maghiare scrise. Dimensiunile hârtiei sunt: lățime 42cm, lungime 34cm, iar scrisul este uniform pe toate cele 4 pagini, care sunt numerotate, prin imprimare, în partea superioară. Acest act notarial a fost redactat și autentificat în 2 exemplare, unul la testator, altul la notar și a fost înregistrat la nr. 55/1878.

În cele 15 rânduri introductive ale testamentului autentic, scrise în limba maghiară, notarul regal Horskia Ágoston ne comunică că acest testament este scris la dorința lui Zaharia Boiu senior, preot paroh greco-oriental (ortodox) la Sighișoara și a soției sale Ioana, născută Palusian, locuitori ai orașului Sighișoara, în cartierul Cornești, la casa cu nr. 63. Martori la încheierea și autentificarea acestui act au fost Olteanu Vasile, picher și Moldovan Mihaela, învățătoare la o școală "poporală" din oraș¹⁰.

Soții Boiu dispun *"din liberă voinția, în privința averii [...] pentru casul morții [...]".* Cele 5 paragrafe numerotate ale testamentului cuprind cele 5 mari dispoziții ale testatorului, dispoziții pe care le redăm în rândurile de mai jos. În prima dispoziție, Zaharia Boiu sen. *"donezu și legatuiescu soției mele de casatoria Joanna Boiu, nascuta Palusian, tote vestmintele, bucatele, cari vor remane dupa mine, și întreaga mea parte din vinia, ce o posedam ambii, și este cuprinsa în cartea funduară a comunei urbane Sighisiora nr. prot. 204 nr. curg. 3, nr. top. 5985, 5986, 5987 și 5988 și dispun ca deca voiuri muri eu înaintea soției mele, aceste avere [...]".* Bunurile intrau în exclusivă proprietate și posesie a lui Ioana Boiu doar la moartea soțului ei. A doua parte din averea familiei se împărțea după prevederile legale între copiii: Marinca, Zaharia jr., Dumitru, Maria și Ioana. Numele celui mai mare copil al soților Boiu, Elena, nu mai este menționat în acest testament (probabil murise în intervalul de timp 1867-1878).¹¹ A doua dispoziție a testamentului cuprinde exact aceleași prevederi ca și prima, dar este valabilă în cazul în care soțul, Zaharia Boiu sen., va muri înaintea soției sale, Ioana. Dispoziția

⁷ Testamentul olograf al lui Zaharia Boiu senior, manuscris, 1867, foaia întâi verso.

⁸ Mircza Oprîțiu, Ion Mariș, *Mic dicționar de personalități care s-au născut, au trăit și au creat ori au avut legături cu meleagurile sibiene, Fascicolul I (A și B)*, Biblioteca Astra, Sibiu, 1996.

⁹ Țin să mulțumesc și pe această cale domnului Nagy Vilmos (Sighișoara) pentru ajutorul acordat la traducerea textului din limba maghiară în limba română.

¹⁰ Testamentul autentic al lui Zaharia Boiu senior, manuscris, 1878, pag. 1.

¹¹ *Ibidem*, pag. 2.

a treia din testament rezumă primele două dispoziții testamentare: *“Prin urmare, oricarele dintre noi va muri antaiu – celu remasu în vietia are se capete în eschisiva sa proprietate tote vestmintele si bucatele noastre cum si intreaga vinia de sub nr. prot. 204 nr. curg. 3, nr. top. 5985, 5986, 5987 și 5988.”*

De o atenție aparte se bucura în acest testament mezina familiei Boiu, Ioana, care între timp se căsătorise și se numea Moldovan. Aceasta moștenea, în momentul morții părinților săi, cu drept exclusiv de proprietate, via amintită mai sus la numere cadastrale din cartea funciară a orașului Sighișoara.

Ultima dispoziție prevedea ca *“Ceealaltă avere, ce va remane dupa moartea nostra a amendorora, (afara de vinia legata fiiiei nostre Joanna marit. Moldovanu, sub p. IV), sa se imparta, dupa subtragerea passiveloru între toti fiii nostri: Zacharia, Marinca, Dumitru, Maria și Joanna în parti egale.”*¹²

Cele cinci dispoziții ale testamentului lui Zaharia Boiu sen. din anul 1878 sunt relativ diferite de cele cuprinse în testamentul olograf din anul 1867. Prevederile testamentare, trecute în acest testament de mâna notarului regal Horsia Ágoston ne permit înțelegerea situației materiale și financiare a soților Zaharia (78 ani) și Ioana Boiu (72 ani), care au dispus prin propria lor voință de averea lor, care era moștenită după moartea celor doi, de către cei 5 copii.

Testamentul consemnează faptul că unul dintre martori era analfabet (Vasile Oltean) și că părțile testatoare și martorii și-au prezentat acordul și înțelegerea lor față de dispozițiile testamentare și au dovedit sub semnătură proprie că erau în deplinătatea facultăților mintale. Martorii, Mihaela Moldovan și Vasile Oltean, au asistat alături de testatorii Zaharia și Ioana Boiu, la scrierea testamentului de către notar. Pentru emiterea acestui act oficial, notarul a avut următoarele cheltuieli: 4 forinți pentru taxa de timbru, 1 forint deplasarea, 1 forint întocmirea actului, 70 crăițari scrisul actului. În total, onorariul notarului regal pentru acest testament a fost de 6 forinți și 70 crăițari. Totodată notarul Horsia Ágoston certifica faptul că un exemplar din acest act notarial rămânea la el și era identic cu cel original.

În finalul testamentului se află timbrul de 50 de crăițari prin care s-a autentificat testamentul, ștampila oficială a notarului și semnătura acestuia,¹³ elemente care ofereau putere deplină aplicării dispozițiilor testamentare ale lui Zaharia Boiu senior. Credem că prezența celui de al doilea testament a anulat dispozițiile testamentare din primul. Ar fi interesant de urmărit în timp și de cercetat aplicarea celor 5 dispoziții testamentare ale lui Zaharia Boiu senior și consecințele acestora asupra evoluției ulterioare a familiei Boiu.

Cele două testamente ale lui Zaharia Boiu senior pot fi calificate drept o sursă prețioasă de informații în ceea ce privește atitudinea în fața morții a unui preot român ortodox din cea de a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Problemele ridicate de aceste două documente se includ cu succes în sfera mentalităților și a sensibilităților legate de fenomenul morții.

*“Testamentul chiar dacă este în mod paradoxal un document prin excelență subiectiv, dezvăluind eul interior în resorturile sale cele mai intime și mai profunde, el devine pentru istoric unul dintre documentele cele mai obiective. Realizat înaintea momentului final, sau chiar în circumstanțe care preced agonia, el oferă bilanțul atitudinilor celor mai sincere, pentru că nimeni nu trișează cu propria sa moarte.”*¹⁴ Putem considera cele două testamente drept două mărturii care ne îndrumă asupra gesturilor în fața morții ale unui om cu o pregătire teologică, care a înțeles pe deplin faptul că moartea este un dat al vieții.

Prezentarea celor două documente reprezentative pentru istoricul familiei Boiu din Sighișoara a permis printre altele, înțelegerea mai exactă a numelui Zaharia Boiu în istoria orașului Sighișoara din secolul al XIX-lea. Am considerat necesar să redăm acest aspect mai puțin cunoscut al istoriei românilor din Sighișoara pentru a aduce clarificările necesare asupra celor două persoane care au purtat același nume - Zaharia Boiu, dar care au avut destine și cariere în două orașe diferite - Sighișoara și Sibiu. Datele importante cuprinse în cele două testamente au permis reliefaarea unei imagini mai complete asupra celui care a fost Zaharia Boiu senior, despre care informațiile sunt destul de puține.

În finalul acestui articol ne exprimăm speranța unor cercetări mai amănunțite și mai complexe privind istoricul familiei Boiu din Sighișoara, analize care să dezvăluie și alte aspecte inedite sau mai puțin cunoscute din istoria românilor sighișoreni.

¹² *Ibidem*, pag.3.

¹³ *Ibidem*, pag. 4.

¹⁴ Simona Nicoară, Toader Nicoară, *Mentalități colective și imaginar social. Istoria și noile paradigme ale cunoașterii*, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană/Mesagerul, 1996, pp. 105-107.

Data About the History of Boiu Family from Sighișoara.
The Wills of Zaharia Boiu Senior
Summary

The author of this article presents the two wills of Zaharia Boiu senior discovered in the year 1999 in Sighișoara Fortress. One of these wills was written by Zaharia Boiu in 1867 and the second was written and legalized for Zaharia Boiu senior by the royal notary Horia Agoston from Sighișoara (second half of 19th Century).

These wills are very important and valuable for the history of mentalities and for understanding the attitude towards death in 19th Century in Transylvania.

Oligiora Dumbrau 1867.
 In Numele Tatului, si al fatii, si al Duhului !
 Noi subscrisii Copii de familia Boiu din Ligiziana cu Dna Lu
 Dombreau ajungand intral 1844 anul catatorii noastre nevom
 acum vom ajunsi la moartea acatii vati tocatore ; si
 fiind ca ora moartei obit paminteanu este nevinata ; si po
 tru ca filii nostri cei pone acum cu noi bine paicinitii,
 putina avere castigata de noi cu insus omnia marilor nos
 tru, ce va ramanea denoi sembla fie cauza de ciorta,
 si diferentia intru ei, stendim cele urmatore :
 Zaharia Boiu Vorochu si Potopopa Ligiziori E. 04.
 nascut in anul 1800.
 Potiu mea Potoproteasa Joanna Volusianu nascuta
 in anul 1806. Casatoriti 1823. 13 febr. v.
 Fiu moartei
 1 Elena, nascuta in anul 1824. Casatorita cu Ion Agri
 gei, intru 25 Casatorita a ei.
 2. Marina, nascuta in 1828. Casatorita cu Ion Bui
 3. Lacharia, nascuta 1834. Casatorita cu Caligidonia
 4. Dumitru, nascuta 1836. Casatorita cu Carolina
 5. Maria, nascuta 1841. casatorita cu Ion Lucian
 6. Ioana, nascuta 1847. pone adu una ne casatorita
 Toti cei 5 Casatoriti se ramana multiamiti cu a.
 patrinul ce pone acum sau impartasit dela noi mult
 putina, pordat meu fost putintii parintese.
 Ion Boiu, carea pone acum sau avut dela noi inu. alte
 dect, crebena i Doamii Via de peste pad, care
 este intru Veini ; Johan Vchenaui, si Laraca Vilos.
 Cu ocaia intru ce pone trainu una din noi, Via se gromu
 hotarandul si Ducea de la...

Mai de parte, buatele ce vor fi in anul cand se va tom.
 pla moarea unuia din noi ; Cuzura vna Namu
 si hoinale de pat si de imbracaminta se va se da
 la impartialii, ce se ramana la partea ramasa
 in Veduvie ; Apoi ceialalta avere ramate
 dupe ce de tota vna plati detonia de 200. M.c.
 ce este la D. Vagner batinnu) de nu vor putea pone
 atunci platii) dar intai se se plateasca si ingu
 parca pavinnos, apoi se se impartiasca dupe
 legi, luind toti 6 parti parte egal indopaltita
 unu ce alt ; de vna intileganduse ca partea
 Veduvita are Dreptu de alt manit, apoi Copii
 toti 6 alor intorna se impartiasca
 In sfarsit, partea ramate in Veduvie ce albi po
 te face cebrava.
 Averea Statatorii este pone adu : Casa cu gradii
 na. Via din Venchii. si locu de latu din
 Cornesii ce piatra de Kisit carevte cam la
 15 Honjoni. Apoi ceialalta avere urdatorce.
 va fi tota seva impartie.
 Aceasta vintie a noastre, din izbica ce parin
 tearea rogom pe toti fii nostri, se se invatata
 si se Sablris, ce leg lasi si fameliei noastre,
 spre Duhna Sufletilor noastre, car los latoti
 Ptati Binventura Cercasa, pognite inu.
 Iona Binventuritor parintescii.
 Anu Luna Siu si locu de la...
 Zaharia Boiu Dombrau si Potop
 M. Ligiz. E. 04.
 Ioana Boiu nascuta Plubian
 Muma

Ügyszám 55 1878.

KÖZJEGYZŐI OKIRAT.

Előtte Harsina Agoston, segédtáji kir. közjegyzőnek látván helyen, évben, hónapban és napon megjelölt és aláírtam személyek en ímment közzétartási okiratot az alábbiakban: *Zaharia, gör. kat. lelkész - egykori, és neje dr. L. J. Polianu, Joana, Sz. gennár vértanú lelkész, a károlk. és k. med. nemű orvosok között, Rákóczi k. ut. 116. sz. alatt, az a. k. P. Utca. János, ut. 116. sz. Mel. János, Elek, négytanító, és. getvári lakosok, mint ígletes tanúk meghívása mellett, közzétartás vég. elhatározását előltem a következő tanúk által személyesen kijelölt és írtak mint közzétartók: C. d. d. c. 1878.*

Zaharia, gör. kat. lelkész, a károlk. és k. med. nemű orvosok között, Rákóczi k. ut. 116. sz. alatt, az a. k. P. Utca. János, ut. 116. sz. Mel. János, Elek, négytanító, és. getvári lakosok, mint ígletes tanúk meghívása mellett, közzétartás vég. elhatározását előltem a következő tanúk által személyesen kijelölt és írtak mint közzétartók: C. d. d. c. 1878.

Ami azelőtt én, Joana és legy. társaságunk, melyek a károlk. és k. med. nemű orvosok között, Rákóczi k. ut. 116. sz. alatt, az a. k. P. Utca. János, ut. 116. sz. Mel. János, Elek, négytanító, és. getvári lakosok, mint ígletes tanúk meghívása mellett, közzétartás vég. elhatározását előltem a következő tanúk által személyesen kijelölt és írtak mint közzétartók: C. d. d. c. 1878.

Testamentul olograf al lui Zaharia Boiu senior (1867)

Foaia 1 recto

"Sigisiora diua anu 1867.

In Numele Tatalui, si al Fiului, si al S. Duhu!

Noi subscrisi capi de familia **Boiu** din Sigisiora cu dara lui Dumnedieu ajungend intral 44 le an al casatorii nostre nevedem acum ajunsi la marginea acestii vieti trecatore; si fiind ca ora morti atotpaminteanu este nesciută, si pentru ca fiilor nostri cei pene acum cu noi bine pociuiti putina avere castigata de noi cu insus munca manilor nostre, ce va ramanea de noi se nu le fie cauza de ciarta, si diferintia intre ei, renduim cele urmatoare:

Zacharia Boiu Parochu si Protopopu Sigisiori Gr. Or. nascut in anul 1800.Sotia mea Protopreoteasa **Ioanna Palusian** nascuta in anul 1806. Casatoriti 1823. 13 febr. ~ .

Fii nostri

1. **Elena**, nascuta in anul 1824. Casatorita cu **Ioan Nyerges**, intra 2 a Casatorie a ei.
2. **Marinca**, nascuta in 1828. Castorita cu **Ion Boian**.
3. **Zacharia**, nascut 1834. Casatorit cu **Caliopi Demian**.
4. **Dumitru**, nascut 1836. Casatorit cu **Carolina**.
5. **Maria**, nascuta 1841. Casatorita cu **Ioan Ciceiiu**.
6. **Ioanna**, nascuta 1847, pena adi inca necasatorita.

Toti cei 5 Casatoriti se remana multiemiti cu ajutoriul ce pene acum sau impartasit de la noi mult putinu, precat neau fost putintia parinteasca.

Iar **Ioanni**, carea pene acum nou avut dela noi inca alte decat "crescerea", i daruim via de peste pod, care este intre vecini: **Johan Schenaur**, si Cararea Viilor.

Cu aceia inasa: ca pene traim unu din noi, via se remana in posesiunea si dojdeea de penaci a veduvitului sau a veduvitei, iar lucru si folosu se fie dinpreuna cu ia.

Foaia 1 verso

Mai departe, bucatele ce vor fi in anul cand se va templa mortea unuia din noi: cucuruzu vinu slanina si hainele de pat si de inbracaminte senuse iaie la impartiala, ci se ramana la partea ramasa in veduvie; apoi ceialta avere remase dupe ce din totu se va plati detoria de 200 f. M. C.

ce este la D. Vagner batrinu / de nu s ar putea pene atuncea plati / mai intei se se plateasca si ingroparea cuviincios, apoi se se impartiasca dupe legi, luund toti 6 frati parte egal indreptatita unu ca alt; de sine intieleganduse, ca partea veduvita are dreptu de alua inainte, apoi copii toti 6 alor intocma se impartiasca.

In sfarsit, părtea remase in veduvie cu al sou pote face ce va vrea.

Avera statatore este pene adi: casa cu gradina. Via din Venchiu. Si Locu de Curte din Cornesci cu piatra de Ziduit care va fi cam la 15 stenjeni. apoi ceialalta avere miscatore ce va fi tota se va impartii.

Aciasta vointie a nostre, din iubirea cea parinteasca rogam pe toti fii nostri, se se invoieasca si se subscrie, ca lege ca si si fameliei nostre, spre odihna sufletilor nostre, iar lor la toti frati binecuventarea cereasca, pogorita in urma binecuventarilor parintesci.

Anu Luna Diua si Locu deasupra.

Zacharie Boiu Parochu si Protop.

[semnătura] Sigis. Gr. Or.

Tata

Ioana Boiu nascuta **Palusian**

Muma

Foia 3 recto

In ziua 14/26 Maiu 1878

Sau facut Testament nou prin **D. Horsea**

Notariul regescu.

ANEXA IV

Testamentul autentic al lui Zaharia Boiu senior (1878)

Foia 1 recto

Nr. de înregistrare 55/1878

Act notarial

Au apărut în fața mea, subsemnatul Horsia Ágoston, notar regal din Sighișoara, în locul, în anul, în luna și în ziua subscribe, părțile următoare: Boiu Zacharia preot paroh greco-oriental al orașului Sighișoara și soția născută Palusianu Joana, locuitori ai orașului Sighișoara, în cartierul Cornești la casa cu nr. 63 - din care următorii [...] și Olteanu Vaszilie, picher de drumuri și Moldovanu Michaila, învățătoare, la o școală „poporală”, locuitori ai Sighișoarei, invitați ca martori, cu înțelegerea ambelor părți și în fața sus numiților martori și a mea personal au făcut cunoscut după cum urmează testamentul: Subscriii soci de casatoria Zacharia și Joanna Boiu dispunemu, din liberă nostra vointia, in privinția averei nóstre pentru casulu mortei, urmatóriele:

I Eu Zacharia Boiu, parohu și protopopu romanu gr. or. in Sighisiórá,

Foia 1 verso

prin acésta dau, Donezu și legatuiescu sociei mele de căsătoria Joanná Boiu nascuta Palusianu, tote vestmintele, bucatele, cari voru remané dupa mine, și intréga mea parte din vinia, ce o posediemu ambii, și este cuprinsa în cartea funduaria a comunei urbane Sighisiórá nr. prot. 204 nr. curg 3. nr. top. 5985, 5986, 5987 și 5988 și dispunu cá déca voiu mori eu inaintea sociei mele, acesta avere, ací specificată, adeca vestmintele, bucatele și intregá mea parte din viniá ací cercuscrita să tréca, după moartea mea, in eschivá proprietate si possessiune a numitei mele socie Johanna Boiu nascuta Palusianu. Ceealalta avere, ce ar remané după mine, să se imparta intre toți fiii nostri: Marincá, Zacharia, Dumitru, Mariá și Joanna, După dispusetiunile legei.

II Asemenea si eu Joanna Boiu, nascuta Palusianu, dispunu cá decá voiu mori eu inaintea sociului meu, tote vestmintele, bucatele și intréga mea parte din viia susu

Foia 2 recto

cercuscrita, sé remana in eschisivá proprietate și possessiune a sociului meu Zacharia Boiu Senior, éra ceealalta avere, ce sár ' tiené de remasulu meu, să se imparta intre toți fiii noștri mai susu numiti, după desposetiunilei legei, adeca in părți egale.

III Prin urmare, oricarele dîntre noi va mori mai antâiu - celu remasu in viétia are se capete in eschisivá sa proprietate tote vestmintele și bucatele nostre cum și intréga viniá de sub nr. prot. 204, nr. top. 5985, 5986, 5987 și 5988.

IV În fine eu, Zacharia Boiu și eu Joanna Boiu nascuta Palusianu dispunemu impreuna, cá dupa moartea nostra a amendororá, viniá nostra mai susu amintita, cuprinsa în cartea fund. a Sighisióarei nr. prot. 204, nr. top. 5985, 5986, 5987 și 5988 să o cápete, cá legatu, fiia nostra Joanna maritata Moldovanu cu dreptu de eschisiva și deplina proprietate. _ _ _

V Ceealalta avere, ce va remané după moartea nostra a amendorora, (afara de vinia legata fiiei nostre Joanna marit. Moldovanu, sub. p. IV), sá se imparta, dupa subtragerea passiveloru intre toți filii nostri: Zacharia, Marincá, Dumitru, Mariá si

Foaia 2 verso

Joanna în părți egale. _ _

În prezența voită a notarului, în mersul cauzei, părțile și martorii au fost prezenți și cu acordul și cu înțelegerea lor, subsemnatul, adică părțile, martori, Boiu, Palusianu Joanna, sub semnătură proprie, în prezența subscrișilor, care au dovedit că sunt de față, se menționează că părțile au fost în deplinătatea facultăților mintale.

Emis în Sighișoara în 1878, mai, 26. Zacharie Boiu, s. k. Parohu și Protopopu gr. or. Joanná Boiu, nasc. Palusianu, altalam Michaila Moldovanu s. k. martor de nume la scris, Oltyán Vasilie s. k. martor și supraveghetor la scriere.

Horsea Ágoston, notar regal, onorariu și taxa pentru emiterea actului: 4 forinți pentru timbru, cheltuieli de deplasare 1 forint, întocmirea actului 1 forint, pentru scris 70 kr. (crăițari), total 6 forinți și 70 kr.

Eu certific că această copie cu nr. 55/1878 este identică și corespunde cu cea originală, pe care o mărturisesc și care se află în păstrare la mine, cu timbrul de 1 forint.

Emis în Sighișoara, în 1878, iunie, 6.

Cheltuieli:

1. *legalizare 70 kr.*
2. *timbru 50 kr.*
3. *scriere 70 kr.*

Total 190 kr.

Ștampila notarului

Semnătura notarului

Horsea Ágoston

Notar regal la Sighișoara